

PIĘKNY (1260) ai

comp i sup (46+65) -piękniejszy (110); *sup* ną- (61), nąj- (4) *Mącz* (2), *GórnRozm*, *GórnTroas*; ~ ną- (59), na- (1); ną- : na- *SkarŻyw* (4:1); ~ nąj- (3), naj- (1); nąj- *GórnRozm*, *GórnTroas*; nąj- : naj- *Mącz* (1:1).

sg m N piękny, piękniejszy, nąpiękniejszy (149). ◇ *G* piękného, piękniejszého (31); -ého (3), -ego (2), -(e)go (26); -ého *WyprPl*, *SarnStat*; -ego *OpecŻyw*; -ého : -ego *KochPs* (1:1). ◇ *D* piękn(e)mu (1). ◇ *A* piękny, nąpiękniejszy (45), piękného, nąpiękniejsz(e)go (17); -ého (1), -(e)go (16). ◇ *I* pięknym, nąpiękniejszym (38), piękn(e)m (1) *RejPs*. ◇ *L* pięknym (11). ◇ *V* piękny (4). ◇ *f N* piękną, piękniejszą, ną(j)piękniejszą (212). ◇ *G* pięknej, nąpiękniejszej (61), piękné (1) *OpecŻyw*; -ěj (13), -(e)j (48). ◇ *D* pięknej, nąpiękniejszej (14), piękné (1) *OpecŻyw*; -ěj (4), -(e)j (10). ◇ *A* piękną, piękniejszą, ną(j)piękniejszą (99). ◇ *I* piękną, piękniejszą, nąpiękniejszą (41). ◇ *L* pięknój (22); -ěj (3), -(e)j (19). ◇ *V* piękną, nąpiękniejszą (23). ◇ *n N* piękné, piękniejszé, nąpiękniejszé (59); -é (5), -(e) (54). ◇ *G* piękného, piękniejszého (41); -ého (5), -(e)go (36). ◇ *D* pięknému (5); -ému (1), -(e)mu (4). ◇ *A* piękné, nąpiękniejszé (28); -é (5), -(e) (23). ◇ *I* pięknym (22), piękn(e)m (1) *RejPs*. ◇ *L* pięknym (4). ◇ *V* piękné (4). ◇ *pl N m pers* piękni (3). *m an* piękni [*cum N jelenie* (1), *koniowie* (1)] (2). *subst* piękné, piękniejszé, nąpiękniejszé (86); -é (4), -(e) (82). ◇ *G* pięknych, piękniejszych, nąpiękniejszych (61). ◇ *D* pięknym (6), piękn(e)m (1) *OrzRozm*. ◇ *A m pers* piękn(e) (3). *m an* piękn(e) (1). *subst* piękné, piękniejszé, nąpiękniejszé (74); -é (15), -(e) (59). ◇ *I m* pięknými (18), pięknymi (1); -ými : -ymi *SkarŻyw* (2:1); ~ -ými (1), -ými (1), -(e)mi (16). *f* piękn(e)mi (24), pięknymi (3); -ymi *BielKron*, *Calep*; -(e)mi: -ymi *Mącz* (1:1). *n* pięknými (18), pięknymi (7); -ymi *KrowObr*; -ými : -ymi *KromRozm I* (1:1), *SkarŻyw* (2:5); ~ émi (2), -(e)mi (16). ◇ *L* pięknych (13). ◇ *V subst* piękné (4); -é (2), -(e) (2).

Składnia comp: piękniejszy nad co (7), kogo [*w tym: wszech* (2)] (3), ze wszech (1), niż co (2); *nic* piękniejszego jako kto, co (2); *składnia sup*: najpiękniejszy między kim [*w tym: między wszemi* (2)] (6), z kogo [*w tym: ze wszech* (2)] (3), kogo, czego [*wszech, wszego świata*] (2).

Sł stp: piękny, piekny, *Cn* notuje, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

Posiadający cechy lub właściwości budzące zachwyt, sprawiające przyjemność, wywołujące aprobatę: *pulcher Mymer*¹, *HistAl*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *PolAnt*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *speciosus HistAl*, *Vulg*, *Mącz*, *PolAnt*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *formosus HistAl*, *Mącz*, *PolAnt*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *decorus Mącz*, *Vulg*, *PolAnt*, *Cn*; *venustus BartBydg*, *Mącz*, *Calep*; *elegans Mącz*, *Calep*, *Cn*; *bonus Vulg*, *Mącz*; *scitus Mącz*, *Calep*; *lautus*, *luculentus Mącz*, *Cn*; *perpulcher Modrz*, *Cn*; *bellus*, *perelegans Calep*, *Cn*; *pretiosus*, *splendidus Vulg*; *optimus PolAnt*; *computus*, *cum eleganti forma*, *dulcis*, *eximia pulchritudine*, *honestus*, *iucundus*, *lepidus*, *mundus*, *praeclarus*, *spectandus*, *subtilis Mącz*; *perbellus*, *perdecorus Calep*; *aureolus*, *aureus*, *candidus*, *festivus*, *lepore et venustate affluens*, *mundulus*, *nitidus*, *non inelegans*, *pulchellus*, *purpureus*, *putus*, *scitulus*, *venustulus*, *visendus Cn* (1260) : *Mymer*¹ 24v; *BartBydg* 167b; *Decorus*, *Piękny*, *Wdzyęczny/ cziltey ołoby/ Vrodżywy. Mącz* 79d; *Venustus*, *Piękny/ nadobny/ gładki/ wdzięczny. Mącz* 484a; *Abunde pulchrum*, *Wielmi piękne. Mącz* 502d, 7d, 101b, 125c, 134b, 187d (18); [*słońce, miesiąc i gwiazdy*] *maią taką piękność w łobie/ y ozdobe/ iż rozum człowieczy/ nic piękniejszego wymyślić łobie nie może. GórnDworz* Ll6, Mm5v; *Pátrz iáko łie oko kocha gdy co*

pięknego po łwej myśli widzi/ á ferce mu tego ífcie wiernie pomaga. *RejZwierc* 142v; *Calag* 424a, b, 425a; Perbellus – Prawie piękni. *Calep* 775a, 135b, 356a, 430a, 776b, 778a (10).

N sg f w funkcji orzecznika (3): Ale y to piękna/ íż wielka część tych pobożnych łpraw/ Ktorełmy wyżłzey opifáli/ potym łą dopiero wzbudzone *ReszHoz* 135; *LatHar* +10; Piękna to íść zá Pánem íáko píłmo mowi. *WysKaz* 26.

W przeciwstawieniach: »piękny ... szpetny (4), sprośny« (5): *RejWiz* 21; *BudBib Gen* 41/2, 4; A íáko promieńmi słonecznymi wšytko bywa ošwiecono/ á łzpetne rzeczy od pięknych bywáią rozeznáne [*omnia deformiaque a formosis discernuntur*]: ták rozumem rády ludzkie/ [...] bywáią doznáne. *ModrzBaz* 70; táká íełt *natura* wšyłtkich rzeczy/ ná śwíećie/ íż im co íełt w mierze łwey naypięknieýłze/ y naypożytecznieýłze/ tym gdy wyniedzie [!] s łwey miáry íełt nayłprośnieýłze/ y nayłzkodliwýłze. *GórnRozm* Bv.

W charakterystycznych połączeniach: *barzo piękny* (3), *prawie, tak, wielmi*.

Fraza: »(jako) (owo) piękna rzecz (jest a. byłaby)« [*w tym: cum inf* (5), *kiedy* (4), *aby* (1), *gdyby* (1), *że* (1)] = *jest (byłoby) pięknie*; (*per*)*pulchrum (est) Modrz* [*szyk zmienny*] (14): Pyęknaćby rzecz byłá/ obovey ošoby śwýatołci wšywać. *KromRozm I G3v*; *RejWiz* 42v; Załz owo nie piękna rzecz/ kiedy łie białągłowá/ vbierze/ y vchędoży thák s proftá/ á bez wymyłłow *GórnDworz* Gv, E8v; íełt tych niemáło/ co się íym zda być piękna rzecz/ że drudzy y włtawáią z mieýłcá przed nimi/ y z drogi íym vłtępuią *ModrzBaz* 39v, [16]v, 44; Iako rzecz piękna/ íáko rzecz przyjemna Pátrzáć/ gdzie miłość pánuie wzáiemna [*Vulg Ps* 132/1] *KochPs* 196; *GórnRozm* H3; *WujNT* 690; rzecz nietylko piękna/ ále téz wielce wšyteczna káždému Páńłtwu práwá porządnie mieć łpifáné. *SarnStat* 3v, 3v; *SkarKazSej* 693b; Z brzegu ná morze pátrzyć y ná łzumne wáły Piękna rzecz *KlonFlis* B2.

Wyrażenie: bibl. »piękny na we(j)źrzeniu (a. pojźrzeniu), na poj(ź)rzenie, w oczu (a. w oczach); pięknego poj(ź)rzenia (a. weźrzenia)« = *pulcher a. decorus aspectu PolAnt*; *pulcher visu Vulg*; *praeclarus ad aspectum a. in speciem Mącz* (5:2:3;4); *KromRozm I N2*; pobił wšyłtko co íedno było pięknego ná poyzrzenie w przybytku corki Syońłkiey *Leop Thren* 2/4; Widzę ćie być niewiáłtę piękná ná weyrzeniu. *BibRadz Gen* 12/11, *Gen* 24/16, *Dan* 1/4; *BielKron* 15; *Mącz* 404d, 405c; Y požárły ony krowy łzpetne ná poyzrzenie y łzczupłe cíálem/ łiedm krow pięknego poyzrzenia á tłułtych *BudBib Gen* 41/4, *Gen* 29/17, 41/2, *Dan* 1/4; Słáchetné płótno/ ná którym leżałOwo ták piękné w oczu moich cíáło *KochFr* 18; Máła rzecz byłá íábłko w ráiu/ dáleko lepšzych owocow mieli dołtátek/ ále [...] zwiedzieni kłámłtwem czártowłkim/ choć íełzcze w cáley náturze/ vpádli/ pátrząc ná piękny on w oczách owoc. *SkarKaz* 121a.

Szeregi: »piękny i lubieźny« (1): Widzyáłá nyewyáłtá/ (powyáda píłmo) íż dobre było drzewo ku yedzenyu/ á pyękne w oczu/ y lubyeźne ná wzrok [*quod ... esset ... pulchrum oculis, aspectuque delectabile Vulg Gen* 3/6] *KromRozm I N2*.

»urodziwy i piękny« (1): nic vrodziwýłzego y pięknieýłzego nád nie [*ciało po zmartwychwstaniu*] nie bęđzie. *SkarKaz* 205a.

α. *W funkcji rzeczownika*: »piękne« (2) : *KochSob* 65; Y Bogóm niepomału záváđdy piękne miło. *PudłFr* 67.

a. *O osobach i elementach urody (354)* : záby fie pannie mlodé ij wielmi piękne/ fynowi teéz mlodziuchné^{mv} wielmi flicznemu niedziwowál? *OpecŻyw* 28v, 8, [34]v, 39v; *PatKaz II* 58; piękną płeć czyni liczą gdy fie tym będziez vmywał. *FalZioł* I 88b; Ieftlis piękny poczkay mało nie będziez taki *BielŻyw* 93, 49 [2 r.], 55, 67 [2 r.], 75, 110, 116; *KlerWes* A2 [3 r.], A2v [2 r.]; Obáčz teéz ieftli że cie raczył piękną ftworzyć Nie dayże fwey vrody tey niecznocie borzyć *RejJóz* E5, B, F7; Była tá krolowa niewymownie piękna. *HistAl* L6v, Iv, Lv, M3; *BielKom* E5; *LubPs* hhv; *GroicPorzRej* C4; *KrowObr* 173v, 217v; Przyšzedł do mnie iákis muž s piękną šiwą brodą *RejWiz* 36; A twoy rozum vrodá to tobie špráwiłá/ Iż cie był miedzy wżemi napiękniefzłą obrał *RejWiz* 85v, 24, 25 [2 r.], 37v, 41, 84v (14); Y rofkazał komornikowi/ [...] žeby iey dał części iey/ y šiedm pánien co pięknieflych z domu Krolewskiego *Leop Esth* 2/9; Nieznaflzi fie lámá/ o napięknieflyá miedzy niewiálthámi *Leop Cant* 1/7, 1.Reg 16/18, 25/3, *Tob* 5/5, *Esth* 2/2, 8 (11); *KochZuz* A2v, A3; *RejFig* Cc6v; PArys miedzy pięknymi pániami obierał/ Pállás/ Iuno/ á Wenus/ ktorey iábłko dáć miał. *RejZwierz* 42, 15v, 62v, 122 [2 r.]; Serce wefóle czyni piękną twarz *BibRadz Prov* 15/13, *Gen* 12/14, *Cant* 1/7, 9, 14 [2 r.], *Eccli* 9/8; iáką potráwę kto pomylfi/ táka mu będzie daná do fytości/ šzáthy z iedwabiu z bifu/ dziewki nád obyczáy piękne *BielKron* 260v, 1v, 4, 18v, 21v, 55 (11); *KwiatKsiąż* B4; Iuvenis est cum eleganti forma, tum vero moribus optimis, Młodzieniec yáko yeft piękny/ ták teéz y obyczáyów niepošpolitych. *Mącz* 71d; Pulcherrimus undiquaque prospectus, Bárzo piękne/ wefóle ze wżech štrón poyzrzenie. *Mącz* 406b, 26a, 100d, 101a, 131b, 142c (12); *Prot* D; *SienLek* 47; *RejAp* 184; Bym ia Miłościwy pánie miał iá v fiebie zá piękną/ vkazał bym iá tu bez wżelákiego vbioru *Górndworz* V5v; žem wiele pięknych białychgłow bárzo złych/ hárdych/ y gniewliwych widział *Górndworz* Ll4; á then kftált wżytek człowieczy/ przedfię ieft bárzo piękny. *Górndworz* Ll6, D2v, D8v [2 r.], Gv, G2, G2v (24); Tá miała corkę od fwego krolá nakrášnieyfzłą/ ták iże pod niebem nie mogło nic pięknieyfzszego náležiono być. *HistRzym* 7; Vyžrzawfzy Cefarz to dziecié thák piękne y mądre/ žádał go od oycá iego áby mu go dał ku dworu iego. *HistRzym* 133v, [2], 8, 17, 17v, 19v (22); *RejPos* 100v, 107 [2 r.], 189, 216 [2 r.]; *BielSat* D2v; *RejZwierz* 47, 154v, 235v; *BielSpr* 52v; Tych słow Iris do pięknej Heleny użyła *KochMon* 24, 21, 23 [2 r.], 33; *BudBib Gen* 29/17, *Cant* 4/1 [2 r.], 7, 10, *Eccli* 9/8; [Uryjasz żonę] ofobliwie piękną miał. *ModrzBaz* 113v; *KochOdpr* C4; Y wdárlem fye ná fkále piękny Kállioy *KochPs* 2, 67; oczy tylko podniozwfzy w niebo/ poczęła piękną á rumianną/ y nieiáko iášniącą twarz mieć *SkarŻyw* 583, 67, 98, 126, 152, 207 (26); *MWilkhist* C4v; TáK róc/ piękny Michniku/ iákobyš pošpiefzył Wiekiem/ á oczy iefcze dziádowfkie náciefzył *KochFr* 122, 5, 44, 54, 55, 73 (9); *KlonŻal* B3, D, D3; *KochMuza* 25, 26; *KochPam* 84; Pierwéy niž plešniá piękna twarz przypádnie/ Y zupełnému ciáłu kraflá špádnie: Niechay mié wilcy požrá w téy głádkości *KochPieš* 8, 5, 8, 9, 34, 37, 54; *KochSob* 60, 61; Ze wżech piękna CIPRIA chrómego obrałá *PudlFr* 75, 60 [2 r.], 66, 67, 68, 69 (12); *KochProp* 7; *GrochKal* 3, 4, 28; *Górntroas* 60, 73; *KochCz* A3v; A przypátrž fie štworzeniu pilnie ták pięknému: [...] Anyołowi podobna báržiey niž człowieku. *KochFrag* 25, 21; *WujNT Hebr* 11/23; *WysKaz* 45; Oto zacny Chodkiewicz ku wieczney ozdobie/ Piękną Rádžiwiłownę wżiá za żonę šobie. *WitoslLut* A4v, A3, A4, A4v; *SkarKaz* 121b, 578b; *PaxLiz* D2v; *SapEpit* A3v, [B]2v, B3, B4; *PudlDydo* B3; *ZbylPrzyg* A2; we zbroi zdałz fie napiękniefzy *SzarzRyt* C2v, A2v.

W *połączeniach szeregowych* (2): *OpecŻyw* 18; A ták mamy krolewnę/ [...] Madrą [!]/ fiłno wymowną/ piękną vrodziwą. A wdziężtna [!] niewymownie k temu dobrotliwą. *KlerWes* A2v.

W *przeciwstawieniach*: »piękny ... żądny (3), niepodobny, parszywy, plugawy, sprosny, szpetny« (8): fyn twoy byl kráły anielkié/ wlfch fynow człowieczych nápiękniefly/ ale ten iest między wlfytkimi ludźmi nániepodobniefly *OpecŻyw* 132; *Mącz* 206d; Otoż iż piękne biaległowy ządwy ná fię pokufy máią/ á żądnych nikt ni ocz nie prósi/ ządwy tedy piękne odmawiác zwykły/ y zá tym tho idzie/ iż mułzą też być cnotliwfe/ niż żadne *GórnDworz* L17v; Bo rozumiesz gdy párszywy członek vřrzyłz v pięknego ciála/ iż nie máł obrzydę czyni ciálu onemu. *RejPos* 172, 228; Dułzá w złym cieie co fię złołciá ięzy. Iest iáko piękny więziń w łprołney wieży. *RejZwierc* 221; (*marg*) Co znaczą głowy trupie (-) Abowiem prószę kto tu rozezna/ czyia to głowá/ Páná czyli łługi? [...] pięknego czyli łzpetnego *WysKaz* 45.

W *porównaniach* (10):

~ *Jako comparandum* (6): niebaczę komuby miał być táki Dworzánin rowny/ iedno piękney vbráney á dworfkiey Pánnie *OrzRozm* R, R; *OrzQuin* E2v; *RejZwierc* 221; Piękney á piełzczonej niewiełcie przyrownałem corę Cyiońká. *BudBib Ier* 6/2; y był kołcioł iego/ iáko piękna oblubieńcá/ onemi kapłany ozdobioná. *SkarŻyw* 454.

Jako comparatum (4): *OpecŻyw* 182v; Os humerosque Deo similis, Twarzá y zroftem bogu podobny/ to yełt ták piękny by bogiem był *Mącz* 393d; *SkarŻyw* 478; Corko Syońka: włzytkás iest łliczna y przyjemna: piękna iáko miełsiác/ wybrána iáko łłońce *LatHar* 410. ~

W *charakterystycznych połączeniach*: piękny(-a, -e, -i) *anioł* (2), *biała głowa* (8), *bogini* (3), *chłopiátko* (2), *corka* (3), *człowiek*, *dziecię* (*dzieciátko*, *dziatki*) (5), *dziewka* (*dzieweczka*, *dziewoja*) (10), *krolewna*, *krolowa*, *ludzie*, *łani* [= *kobieta*], *małżonka*, *mąż* (3), *mężczyzna*, *miła sb*, *młodzieniec* (*młodzieniaszek*) (5), *niewiasta* (12), *nimfa* (2), *oblubienica* (2), *osoba* (10), *pacholę*, *pan*, *pani* (8), *panicz*, *panienka* (3), *panna* (25), *stworzenie* (2), *syn* (*synaczek*) (6), *łlachcianka*, *więziń* (2), *żona* (10); w *połączeniu z imieniem* [w tym: *piękna Helena* (6)] (42), z *nazwiskiem* (3); *piękna*(-y, -e) *broda* (3), *ciało* (6), *głow(k)a* (3), *kształt*, *noga*, *oblicze* (3), *oko* (3), *płec* [= *cera*] (2), *pojrzenie* (2), *ręka* (4), *stan* [= *postawa*], *szyja* (2), *twarz* (19), *warkocz*, *włosy* (2), *wzrok*, *zęby*; *piękny kształtem*, *na cieie*, *na twarzy*; *mieć [kogo] za piękną*, *widzieć [kogo] pięknym*, *zdać się piękny*, *zastawać piękniejszą*; *barzo piękny* (24), *dostatecznie*, *dosyc* (3), *dziwnie*, *mało*, *nader* (2), *niewymownie* (2), *osobliwie*, *tak(o)* (14), *wielce*, *wielmi* (3); *piękny na schwał*, *nad obyczaj*.

Wyrażenia: »piękna krasa« (2): Oná że była w załlonie/ odkryć iá kazáli/ Aby ná iey piękną krałę do woley pátrzáli. *KochZuz* A4; *RybWit* Cv.

»piękna uroda« [w tym: [kto] *pięknej urody* (5), *być pięknej urody* (4)] = *egregia a. lepida forma*, *commendabilis a. conspicuus forma*, *praestans corpus* *Mącz* [szyk 20:1] (21): A ku piękney vrodzie cznotę przyczytaią *RejJóz* E3; *BielKom* D6; *RejWiz* 4; *RejZwierz* 114v; Przyłzłá tedy Rebeká corá Bátuelá dziewczká piękney vrody po wodę *BielKron* 13, 17, 76, 368v; *Commendabilis forma*, Dofić chwalna vrodá/ dofić piękna nie żadna. *Mącz* 206d, 149d, 157d, 189b, 230c, 405c, 429a; zacność narodu/ piękna vrodá/ włpaniła poftáwá/ wywiełzone herby/ włzytkoć to łá iáko iágody ná głogu

RejZwierc 52v, 82v; *SkarŻyw* 459; *PudłFr* 73; *Płącz/* mowi pińmo/ nád vmárłym: [...] z piękney vrody/ táka łzpetność y trup łprońny. *SkarKaz* 385a; *PaxLiz* Bv.

Szeregi: »piękny, cudny« (1): Oto thy piękna ieltes przyiaćiołko moiá/ oto ty ieltes bárzo cudna *Leop Cant* 1/14.

»piękny a gładki« (1): Lukrecya/ [...] będąc pyękną á gładką żoną/ przełtrzegáłá teź cnoty łwey *GliczKsiąż* P8.

»krasny, piękny« (1): Aby iá pan Bog omyłłił krańnym łynem/ Piękną dziewoią. *LudWieś* A3v.

»kwitnący i piękny« (1): Był młodzienciec kwitnącey y piękney vrody *SkarŻyw* 459.

»piękny a miły« (1): [*przynie*] oczymá ná vdátny wzrołt/ ná kłtałtowne członki/ ná piękną/ á miłą thwarz/ ná luby łmiech/ á vcźciwe obyczáie páthrzáć *GórnDworz* Mm2.

»piękny, (i) nadobny (a. podobny)« (2): rozniemogl łie dnia iednégo piękny ij wielmi podobny panitz/ ijmieniem *Lazárz OpecŻyw* 66v; *Mącz* 372c.

»piękny i ochędoźny« = *mundus et elegans* *Mącz* (3): ktory łie iey [*Holofernes Judyty*] wnet rozmiłował/ widzác niewiáłtę thák piękną y ochędoźną. *BielKron* 113v; *Forma honesta et liberali*, *Piekney* [!] y ochędoźniey twarzi *Mącz* 134a, 187d.

»piękny i ozdobny« (1): Otho ty piękny ieltes miły moy/ y ozdobny [*pulcher ... et decorus*]. *Leop Cant* 1/15.

»piękny, (i) śliczny« (3): *MrowPieś* A3; [*Hester*] bárzo piękná/ y łliczna ná twarzy [*pulchra nimis et decora facie*]. *Leop Esth* 2/7; *ArtKanc* N11.

»piękny i ucieszny« (1): Ten krol nie iádał nigdy/ tylko z iedyną corką łwą/ ktora byłá wielmi piękná y vciefzna. *HistRzym* 12v.

»piękny, (a, i) urodziwy (a. urodliwy)« = *lepidus et liberalis* *Mącz* (6): Puella summa forma, Wielmi piękná á vrodziwa pánná. *Mącz* 431d, 155c, 191a, 428c; Potym Kłiążetá możne żádáli łobie polłubić krolewnę/ bo byłá dziewczká piękná á wyłoce vrodliwa *HistRzym* 13v; *PaprUp* G3.

»piękny, (i, a) wdzięczny« [*szyk 2:1*] (3): Otoś y ty namilłzy moy ielł napiękniefzy y nawdźięcznieyfzy [*pulcher ... etiam dulcis*] *BibRadz Cant* 1/15; *GórnDworz* Mm; *SkarŻyw* A3.

»piękny, (a) wesóły« (3): Proferre gaudium oculis, Pięknym á wesołym poyźrzeniem robotę y wefełe łwe dáć znać. *Mącz* 124a; *Tranquilla et serena frons et vultus*, Piękný wesołý wzrok. *Mącz* 386b, 406b.

Przen (9) : O iáko piękné łá nogi tych kthorzy opowiádaia pokoy/ y ktorzy opowiádaia dobrá? *Leop Rom* 10/15; *RejPos* 84v, 123, 288v; nie możelł mieć nigdj piękniefzych znákw ná łwey twarzy iedno ty ktore twą cnotę á łławę ozdobiły. *RejZwierc* 100; niewzgárdził [*Pan Bóg*] dułzą iego: ále grzech iego piękną męczeńłką krwią obmyć iemu dał *SkarŻyw* 440.

piękny z czego (1): a ktorziby łię zaił nietak piékney [!] ołoby być widzieli/ cí vsiłować mayá iżebyłię pięknemi [!] ze cnot vcźynili. *KwiatKsiąż* B4.

W połączeniu szeregowym (1): A Pan Bog weyźrzał nań [*na mytnika*]/ y grzechy iego odpusćił/ [...] Y wyłzedł piękny/ łwietny y ozdobny/ y práwie odrodzony ná dułzy *SkarKaz* 349b.

Zwrot: »mieć [*na co*] piękną rękę« = *umieć coś robić bardzo pięknie* (1): Nawięcey łię piłanim/ máiać ná to přetkę y piękną [!] rękę/ żywił: y vbogie łtego kármił. *SkarŻyw* 46.

α. W funkcji rzeczownika (7) :

»piękna« = *piękna kobieta* (6) : gdyby piękna była dobrymi obyczajami okraszona, [...] tedyby sie mądry ożenić mógł *BielŻyw* 108; Włthań śpiesz sie przyaściołko moiá/ gołębicżko moiá/ piękna moiá [*formosa mea*]/ á przyidzi *Leop Cant* 2/10; Y toć sie podobno trefić może/ iż piękna wystąpi s krefu *GórnDworz* Ll7, Ll4v; który piękny/ tylko dla głádkości/ Dał iye w niewolą: y tám prędko po miłości. *PudłFr* 76, 67.

»piękny« = *piękny mężczyzna* (1) : Zona mądra rozumem łobie męża wybira á nie okiem. Zona lepak błazniwa piękne łobie wyzwala. *BielŻyw* 53.

β. O społeczności, grupie ludzi (11) : *BielKron* 427v; Iáko piękna iest Rádá Polfka/ bes frokátéy Rády: Co ón rozumieiac Bifkupy mówił. *OrzQuin* D2, D2v; *GórnDworz* Ll6v [2 r.]; y vyrzał piękny ludzi iezdnych poczet *SkarŻyw* 511; Zámna/ zámna piękne koło/ Opiéwáiac mi wesoło *KochSob* 58 [*idem*] 58, 68; *PaprUp* D3; *OrzJan* 28.

W charakterystycznych połączeniach: piękne(-y, -a) koło [= tańczący] (2), państwo, poczet (4), Polska, rada [= zespół ludzi], rota, wojsko.

b. O zjawiskach przyrody (235) : *FalZioł* I 92d, 154a; [*Panie, Ty*] ziemię łwego czáfu zimá á łwego czáfu pięknem látem ochędożyć raczyłeś. *RejPs* 109; Widziałem piękną rzekę nadobnie płynącą *RejJóz* K3, I8 [2 r.]; *HistAl* F6, Lv; Azałz Słońce też y Miefiac w łwey pyękney yáłności/ Nye yáwnye tu chwali Pána w yego włfechmocności *LubPs* ff3v, M2v, dd2v, ff3v; Miedzy tym záfię były fiołeczki drobne/ Stokroć piękne y ine kwiateczki nadobne. *RejWiz* 23v; Gdy wżrzyłz piękne gory/ áno sie zyelenią/ Dziwne kftały y fárby rozno w łobie mienią. *RejWiz* 153, 20v, 23v [2 r.], 24 [3 r.], 24v, 25v (22); *Leop Gen* 41/22; *KochZuz* A2; *RejZwierz* 113v, 114, 116v, 138v; *BibRadz Dan* 4/9; Podłogá iego [*kościola*] byłá s pięknego kámienia mármorowego *BielKron* 77; Czáfu thego iałny y piękny dzień był *BielKron* 307v, 16v, 77, 457v, 461v; *KochSat* B3v; Fallaces herbae, Piękne/ ále nie długo trwáyące kwiecie. *Mącz* 117a, 176b, 201c, 238b, 386b [3 r.], 427a, 498d; *Prot* B3v; *RejAp* AA5v, 54, 180v, Cc8; A thák piękność/ wżędzie tám ma miełcze/ gdzie ma być czo dobrego: y dla tego od tąd więc ządwy chwalić poczynamy mowiacz/ piękny dzień/ piękne niebo/ piękna ziemia/ piękna rzeká/ piękny kray/ piękny lás/ piękna łáká/ piękny ład/ piękne drzewo *GórnDworz* Ll6v, Aa6; *RejPos* A5, 72v, 172, 220 [2 r.]; Przeto Paw ku Pawicy/ łwoy ogon rołtoczy/ By iey łwym pięknym pierzem/ nawiodł kłobie oczy. *BielSat* D3; *RejZwierz* 33, 49, 69v, 142v, 170, 172v; łiedm kłofow wychodziło ze zdzbła iednego pełnych y pięknych. *BudBib Gen* 41/22, *Ps* 47/2, *Zach* 11/2; *HistHel* D; *Strum* M4; *PaprPan* G4, Bb4v; *Oczko* 23; Trąbcie w trąby/ trąbcie: á to łowie Ná pięknym mieściacá nowie *KochPs* 122; Niebá piękne łowy łwego łwięta łławiły Spráwiedliwość *KochPs* 146, 65, 109, 122, 166, 199, 212; Ziemię wnim [*w raju*] wczynił wyłoká/ piękná z págorkámi y cztermi rzekámi/ y zioły iá/ kwiaty wonnemi/ y piękniemi/ tákże y drzewy rozładzonemi/ z owocy przewybornemi/ ófadził. *SkarŻyw* 259; Tedy wnet vyrzáł przed łobá krynicę piękney wody: ktorey gdy łię nápiły bydłétá/ wnetże łię wzięły *SkarŻyw* 403, 32, 102, 207, 258, 259 [2 r.] (11); *KochEpit* A2v; *KochFr* 78; *KlonŻal* Dv, D2v; *KochDz* 106; WSzytki gwiazdy tym pięknym wzorem włádoné: Póymuie z łobá niebo nieułtánowioné. *KochPhaen* 2; *WisznTr* 16, 28; *KochPieś* 14, 15, 41; Piękna nocy życz pogody/ Brón [!] wiátrów y nagłéy wody *KochSob* 56; y tá świátlóść ták piękne łłoićá/

Y ten okrąg niebieski czeka fwego kónćá *KochTarn* 77, 79; *PudlFr* 68; Ci w Europie/ y w piéknéy Aziéy władáli *KochProp* 12, 6; *Calep* 1128b; *GrabowSet* F3; *KochFrag* 20, 26; *WyprPl* C2; *WujNT Matth* 13/45; OD Narwie do Gdańfká álbo do Lemburgu, iest 130. mil morzem brzegu piékného, y wielce pożyteczného *SarnStat* 134; *WitosłLut* A3, A3v, A4v, A6; *SkarKaz* 245b, 515b; *GosłCast* 21; *PudlDydo* B2v.

W połączeniach szeregowych (2): Pan był wezwał imię twoie oliwą gąłężiltą/ piékną/ rodzáyną/ y wdzięczną *BibRadz Ier* 11/16; *RejAp* 175.

W przeciwstawieniach: »piękny ... gruby, ogniły, plugawy, sprosny« (4): Y Coż po twym żywocie/ iefli nie małz cnoty/ Iákoby gdzye piékný ład/ á ogniłe płoty. *RejZwierz* 133v; Bo iáko iáčne á piéckne złoto by też w napługáwłzym worku leżało/ tedy ono oney fwey iáčności dla łzpetnego worká nigdy łtráćić nie może. *RejZwierz* 71v; Y przybrał grubą ziemię/ trawą y zioły/ [...] kwiáty rośkołznemi y wonnemi/ rodzáynymi drzewy/ wyłokiemi gáyami/ wesołymi dąbrowami/ piécknemi gorámi *SkarŻyw* 259; Oto trwożliwy świat á przedśie go miłuią/ coż gdyby był łpokoyny? piécknego iákobyś łię trzymał/ ktory ták łprołnego obłápiáł? *WysKaz* 11.

W porównaniach (31):

~ *Jako comparandum* (29): Bowiem łpráwiedliwy zákwitnie włáłce bożey/ iáko drzewo páłmowe/ á będzie rofferzon iáko piéckny Cedron ná pułłczy *RejPs* 137v, 105v; *HistAl* H7v; Ano zá nimi chodzą nadobne dzyateczki/ Nie ináčzey by piéckne pod drzewkiem kwiateczki. *RejWiz* 42v, 15v, 53; *RejZwierz* 133v; *GórnDworz* L15; Obáčźze thy iefliżeś nie iefł iáko piécknym drzewem łtworzon od Páná twoiego *RejPos* 204v, 176, 204v [2 r.], 207; *HistLan* F5v; *RejZwierz* 54, 71v, 143v, [193] [2 r.], 269; Iáko piéckna oliwá wywylzłłfłám łię w rownym polu/ á iáko iáwor nád wodámi. *BudBib Eccli* 24/15, *Eccli* 50/10[11], *Esth* 15/8; náuki ktoremi łam ten żywot/ iáko kwiáty wonnemi y piécknemi przeplata/ łam łobie ku zbáwienney pomocy zbieray. *SkarŻyw* 253, 12, 372; *ArtKanc* O4v; *LatHar* 410; *SkarKaz* 579b.

Jako comparatum (2): *HistAl* L2v; Szerokość nieprzeźrzána ná gorze rowniuczka/ Ná niey trawá by Háłłas piéckna zyeleniuczka. *RejWiz* 179v. ~

W charakterystycznych połączeniach: piéckna(-y, -e) *Azyja*, *brod brzeg* (2), *cedron*, *chrost*, *dębina*, *drzew(k)o* (17), *dzień* (3), *fijołeczek*, *gaj* (3), *gałqż*, *gora* (3), *groch*, *grono*, *gwiazda* (2), *jabłko*, *jagoda*, *jasność* (2), *kamień* (3), *kapłun*, *kłos*, *kraina*, *kraj*, *krzak*, *kwiatek* (*kwiat*, *kwiateczek*, *kwiecie*) (24), *las* (4), *lato*, *latorośl* (2), *lilija*, *list* [= liść] (2), *łqka* (3), *macica*, *miejsce* (3), *niebo* (9), *noc* (2), *now miesiqca*, *ogień*, *ogrody oliwa* (4), *orzech*, *owoc* (4), *perła*, *pi(e)rze* (*piorko*) (6), *płomień*, *pogoda* (5), *pole* (3), *pszczola*, *pszenica* (2), *rola*, *rzeka* (6), *sad* (4), *skala*, *słóńce* (4), *sol*, *sośnia*, *strona*, *szczep* (4), *szmarag*, *świat*, *trawa* (*traweczka*) (3), *welna* (2), *winnica* (3), *wiosna* (3), *woda*, *wysep*, *zdroj* (3), *ziarno* (2), *ziele*, *ziemia* (4), *złoto*, *zorza*, *źr(z)odłto* (5), *zorawina*; *barzo piéckny* (3), *niewymownie*, *stokroć*, *tak*, *wielmi*; *piéckny na wybor*, *nad zwyczaj*.

Wyrażenia: »w piécknej krasie« (1): Włze się łtworzenie śmieie/ k síle się wracáiąc/ ktore źimie mdleie, [...]. W łwoiey się piéckney krasie włzędźie okázuie *ArtKanc* F4v.

»piéckny w łobie« (1): TV łás odźiany łtoi włzyłtek piéckny w łobie *WitosłLut* A3v.

Szeregi: »piękny a chędogi« (1): fłowo [Sethim] v Zydów fośnią po Polfku znamiónuie piękną á chędogą *OrzQuin* Nv.

»piękny i cudny« (1): theż lie kochamy w mieyfcah pięknych lefnych y przy wodach cudnych [*optimis locis silvarum et fontium*] *HistAl* I7v.

»piękny a wdzięczny« (1): Gdy vżrzyfz piękny kwiathek [...] / álbo drzewko s pięknym á wdzyęcznym owocem / [...] á co infzego maż czynić iedno dáwać cześc á chwałę zá to Pánu *RejAp* 54.

»piękny, (a) wesoly« (4): Epidaphne, Mieyfce wielmi piękne á wesołe w Syriey przy mieście Antiochey. *Mącz* 106c, 198c, 276d, 245b.

Przen (13) : Ty ogláday tę flawną v Florijana winniczę, Y tak piękne grona z Polfkicy macicze *FalZiołUng* V 119v; bącznym vpominániem [*trzeba wieść białąglowę*] ku fłkromności/ ku mierności/ ku wftydu/ á vcźciwości: [...] Sieiácz tedy ták piękne ziárno/ wznidzie nadobne zboże/ obyczáiw/ y poftępkow vpodobánego człowieká *GórnDworz* Mm2v; *RejPos* 166v, 172; *RejZwierc* 105v, 131, 142v; Winnicęs z AEgyptu przeniófl [...]. Rozwiódlęs iéy płodné różgi do morzá lámege/ A iéy piękne latorośli do brodu wielkiego. *KochPs* 121; *SkarŻyw* 71; *GrabowSet* F3; *SkarKaz* 122b, 420b; (*nagł*) NAGROBEK IEDNEY PANNIE. (-) TV on napiękniefzy kwiat pánieńfkicy młodości/ [...] leży pochowany *SzarzRyt* D2.

W charakterystycznych połączeniach: piękne(-y, -a) drzewko, grona, kwiat, latorośl (2), ogień, owoc, pszenica, szczep (2), wełna, ziarno.

a. *O zwierzętach* (36) : *BierEz* Q2v; ielenie piękni y ine zwierzętá buiáią fłkacząc ná żywnoćiach gor wyfokich. *RejPs* 152v; Tych czáfow Kxiążę s Kápádocyey przywiódl iednego koniá nie vfmierzonego/ barzo okrutnego/ niewymownie wielkiego á bárzo pięknego *HistAl* A8, L2v; *BielKom* E5v; Pyękny też owo Pftrażek coś go owo widzyał *RejWiz* 72v, 88v; *RejZwierc* 2, 114; Merkuriufz (ktory to vmiał) przemienił lie w Wołu pięknego *BielKron* 48v; Potym Carz Turecki poftał krolewicowi węgierfkemu trzy konie piękne/ z pozłocconemi rzędy *BielKron* 313, 16v, 48v, 120v, 271, 332; *GórnDworz* I7, P7v; *HistRzym* 115, 127 [2 r.]; *RejZwierc* 53; Baranowi go rownam ja kędzierzawemu. Ktory pięknemu stadu wodzem jest owczemu. *KochMon* 26; *SkarŻyw* 575; *GostGosp* 122; *GórnTroas* 53; *JanNKar* B4v; *WitosłLut* A3v; *CzahTr* L2, L3; *KlonWor* 19.

W przeciwstawieniu: »piękny ... żadny« (1): Y ták niemal we wżytkich żwirzętach/ czo żadne/ to y złe/ á czo piękne/ to j dobre *GórnDworz* L15.

W porównaniach (3): *RejWiz* 57v; Egiphth ieft iako piękna ćielicá *BibRadz Ier* 46/20; krzaczek gdzie łobie Cnothá nie ináczey iáko piękna pápugá gniazdo vwiłá *RejZwierc* 22v.

W charakterystycznych połączeniach: piękna(-y, -e) cielica, frez, inochodnik, jelen (5), kapłun, koń (konik) (10), krowa, orlica, oślica, papuga, prosię, pstrązek, stado, woł(ek) (5); barzo piękny.

Wyrażenie: »sposobu pięknego« = *piękny* (1): Ludzi tak rozeznawać mamy iako konie gdzie kupuiemy, [...] na nogi pilnie patrzyemy aby był fłpofohu pięknego ku bieżeniu richły *BielŻyw* 92.

c. *O głosie i dźwięku* (14) : Ktory to łabęc był tak pięknego głofu iż też ku poftuchaniu wżitek fwiat pobudzał. *BielŻyw* 79; *RejJóz* C7v; *RejAp* Cc8; [syreny] pięknym fpiwániem fwym wfypiaią ludzi ná okręciech/ á potym ie vtapiáią. *RejZwierc* 47v, 176v; *PaprPan* Mv; *Oczko* A3; *SkarŻyw* 583; *Concentus* – Spiewanie melodiá piękná, zgádwspiewaniu [!]. *Calep* 232b, 378b.

226v, 321 (18); Simila et Similago, Co naypięknieyſza co namielſza mąka pſzeniczna. *Mącz* 393c, 76d, 157d, 192a, 207a, 262a (9); *RejAp* 181v [2 r.], 185v; *GórnDworz* B6v, L8, M7, N5v, Ee5, Ll6v [3 r.], Ll7; *HistRzym* 16v, 25, 69v; *RejPos* 195v; *BielSat* B3v; Bo y háwtowanie/ y káżdá ſubtylna robotá záwždy piékniefza bywa/ ktora powoli á z rozmyſłem bywa robiona. *RejZwierc* 15, 54, 76, 97, 114v, [121]v, 177v; Paris [...] Naprzod nakolankami nogi obwarował Pięknemi, złocistemi *KochMon* 31, 33 [2 r.]; *BudBib Eccli* 9/5, 2.*Mach* 9/16; *PaprpPan* Lv, [Hh]5; kładźiecie ná konie piéckne rzędy/ rádźi chodźicie vpſtrzywſzy lię ſrebrém y złotem. *ModrzBaz* 143; *KochPs* 35, 77, 92, 130, 188 [2 r.], 200, 216; kazał łobie bochen chlebá piécknego biálego przynieſć ſwięty Biſkup. *SkarŻyw* 414, A3v, 69, 70, 93, 179 (21); *KochFr* 123; Trzebá piéckny poſąg wywieſć pod oley robiony *KlonŻal* D3v; *PudłFr* 73, 77; *ArtKanc* K5v; *BielRozm* 13; *KochProp* 9; chroncie ſie vbogiego Pana Znedznei famileijei/ bi miał naipiecknieiſza cerwona tzapke/ boc ya z Skarbu R:P: drogo zaplaceno *Paprup* L3; *Calep* 395a; *WujNT Matth* 23/27, *Luc* 21/5; *WitoſłLut* A2, A2v; *SkarKaz* 637b; *SkarKazSej* 676a; W ſzerokiey kráyce/ piéckney/ przekobiáley/ [...] Kto idźie? *KlonFlis* H4v; *SapEpit* A3v.

W połączeniu szeregowym (1): Multitia, Piéckney cienkiey á ſubtylney nićy płótno *Mącz* 236c.

W przeciwstawieniach: »piéckny ... marny, parszywy, sromotny, szpetny, wszeteczny« (4): Iákoby zacny Smarág powieſił w wychodzye. Albo gdy w piécknym gmáchu márnym dymem kurzą *RejWiz* 7v; Izaż nie lepſza piéckna á poczćiwa biefiádá niźli wſzeteczna/ ſromotna/ á wſtydliwa? *RejZwierc* [78²], 220; Wſzytko chcemy mieć piéckne/ iedno duſzę ſzpetną. *SkarKaz* 209a.

W porównaniach (17): *RejPs* 94v; [piéckna łąka] Dziwnie rozlicznym kwieciem z dáleká ſie pſtrzyłá. Nie ináczey iákoby gdzye piéckna oponá/ Perłami háſftowána byłá roſtoczoná. *RejWiz* 25v, 7v; *RejAp* 129; Bo cnothá w chłopye niedbáłym ielſt [...] iáko piéckna ſzátá ná plugáwcu *RejZwierc* 68; Sláchectwo ma być iáko Kryſztał czyſte/ Iáko ſkło piéckne ná wſzem przeźroczyſte. *RejZwierc* 219v, 45v, 84v, 92, 148v [2 r.], 161v, 162, 220; *SkarŻyw* 14, 258; Ale náſz wiek wziáwſzy rzeczpoſpolitá iáko málowanie napiécknieyſzé/ [...] tego nie wczynił/ áby był przynamniéy wizerunk iego/ á zwierzchnié linié záchował. *KochWr* 27.

W charakterystycznych połączeniach: piéckna(-y, -e) biesiada (2), brama (brona) (2), brant, budowanie, chleb (3), cukier, czapka, czynienie jeſć, dom(ek) (3), dwor (2), dział, folwark, forbot, ganek, gmach (2), gniazdo, gotowości [= przybory], gron, hełm, kamień [= ozdoba] (4), kle(j)not (2), kobierzec, kolleijum, korona, koszula, koſciół (2), krajka, krzyżyk, kubek, len [= tkanina] (2), łaźnia (2), majestat [= tron], malowanie [= obraz] (2), maskara (2), mąka, miasto (miasteczko) (9), mur, naczynie, nakolanki, namiot (2), nić, obłow, obraz, obręcz, obroż, opon(k)a (3), ornat, osiadłość, pałac, patrzalnik [= zwierciadło], płaszcz (2), płótno, poſąg (2), prasa, procesyja, przędza (przędziwo) (3), przyprawy [= przybory] (2), robota (3), rząd [= ozdoba końſka] (2), rzecz (5), skrzynia, ſłup, smalc, stoł, sukiennica (2), szabla (2), szarawary, szata (9), sznurkowanie, ſciana, ſklenica (2), ſkło (4), tablica (2), taniec (3), ubior (3), upominek (3), uzda, warstat (2), wieniec (4), wieża (2), wino, zamek (3), zapona, zbroja, złoto, zwierciadło (2); barzo piéckny (3), dobrze, doſyć, tak (8), znamienicie; piéckny ſię zdać (3).

Wyrażenia: »ozdoba najpiécknieyſza« (1): Proſi/ w koſztowné ſzáty żeby iá wbrano/ Głowie iźby ozdobe naypiécknieyſzá dano. *GórnTroas* 62.

»napięknniejszy wzor« (1): Bo byś ty napięknniejszy/ wyrzezał ná miedzi/ Wzor/ y z wirzchu pozłocił/ przedię będziem bledzi. *RejZwierz* 84v.

Szeregi: »piękny, foremny« [szyk 1:1] (2): Ony ganki foremne/ ony piękne wieże/ Miłternie rozładzone/ iedná drugiey łtrzeże. *RejWiz* 64; *Mącz* 181a.

»piękny a misterny« (2): *HistRzym* 106v; przyniefiono podárek Witołdowi Smoká pięknym á miłternym działem od złotá y łrebrá vrobionego *StryjKron* 562.

»piękny a ochędożny« (1): Elegans in cibis, Piękne á ochędożne czynienie yeść. *Mącz* 187d.

»piękny i ozdoby« (1): Co zrozumiawfzy Bonifacyufz/ vbrał fię w piękne y ozdobne Biłkupie ornaty *SkarŻyw* 576.

»piękny, wdzięczny« (1): Táńce piękne/ tańce wdzięczne/ Niebiołá/ gwiazdy mieśięczne/ [...] To wfzyłtko chwal Páná zgólá. *ZawJeft* 17.

Przen (40) : *RejŁas* w. 35; Cznotha piękny vbior *RejJóz* G2 marg; a terás iem íłcie piękne wiary a rycerstwa twoiego kleinoty przynofifz *MurzHist* N3v; *RejWiz* 15v marg, 16, 88v, Cc8v; *RejZwierz* 34v, 75, 130v, 141 [2 r.]; pięć ich przyśzło s pięknymi przypráwami á s pięknymi gotowofciámi fwoiemi/ tho íeft/ z ochędożonemi cnotámi mocney wiáry á łthałofci fwoiey *RejPos* 241, 351; *BiałKat* d4v; Tho łá łlácheckie napięknniejszy bramy/ Gdy nic ná cnoce przyłády nie mamy. *RejZwierc* 219v; Piękny tho wárfát kto thák ná nim kuie/ Íż tho co łzkodzi w łoby v pátruie. *RejZwierc* 220v, 91v, 104v, 105v, 211v, 214 (13); *PaprPan* Z4; Táć idáć z cnoty w cnotę/ łtał fię pięknym mieřzkániem y kořciółem Chryřtułowym. *SkarŻyw* 354, 258; Lecz to łczęřciém łzáćzuię/ Zem íeft táć pięknym řidłem [miłofciá] włowiony *KochPieř* 53; *SkarKaz* 353a, 457a; ořzulf fwoie fáłze zdobi/ W piękny płařczyk/ kiedy co foremneho zrobi. *KlonWor* 1.

W przeciwřtawieniu: »gruby ... piękny« (1): daná íeft [*Eufrozyna*] nieiákiemu Agápiufzowi/ cłłeku w rzeczách Bołkich biegłemu [...] / żeby on iáko z grubey gliny naczyńie piękne y łtołu Páńłkiego godne vczyńił. *SkarŻyw* 14.

W charakterystycznych połączeniach: piękny(-a, -e) bram (2), delija, forbot, glanc, gotowořć, karwatka, kle(j)not(ek) (5), kolet, marcepan, mieszkanie, obercuch, obraz (2), opona, pałac, perfumy, płařczyk, przyprawa, przysmak, řidło, stroj (3), sznurkowanie, ubior (5), warřtat, wirydarz (2).

Wyrażenie: »piękny wzor« (2): Kto łie táć záchowywa co komu przyłtoi/ Pięknymi ten fwą cnotę ífście wzory łtroi. *RejWiz* 45; *RejZwierc* 214.

Szereg: »nadobny, piękny« (1): A nadobny obercuch piękne łznurkowanie/ gdy ná cnoce z rozumu będye háłftowanie. *RejWiz* 16.

α. *O wypowiedziach, wywodach, tekstach literackich; computus, lepidus, luculentus, ornatus, pulcher, purus, rotundus* *Mącz*; *magnificus* *PolAnt* (155) : *OpecŻyw* 21; *OpecŻywSandP* ktv; *OpecŻywSandR* n1b 2; Piękne zálecenie zgody á miłofci bráterłkiey w kořciele Bożym/ ten to Płalm nam okázuie. *LubPs* dd2v, P3v marg; *RejWiz* 67v; *RejZwierz* 8v; *OrzRozm* D4v; *BielKron* 108v; *KwiatKřiqz* I3v; Pura oratio, Czifta/ piękna mowá. *Mącz* 332c; Carpere flosculos, Kwiatki á piekne [!] łentencie z piłmá wybieráć. *Mącz* 39b, 181a, 201a, 383a [4 r.], 404a; PRzimćiefz zacne Xiáżętá do łkárbu fwoiego Ty piękne vpominki Ianá Mączynłkiego *MączLub* 3; *SarnUzn* G; te dwie mowie/ łá y piękne/ y obfitye/ y dawne *GórnDworz* F7, F3v, F6v, F8v; *HistRzym* 7; Hiłtoria piękna/ iáko Pan vprzeda

káždego z miłofierdzyem łwoim *RejPos* 282 *marg*, 37 *marg*, 69v *marg*, 76v *marg*, 123 *marg*, 148 *marg* (22); *RejPosWiecz*² 90v *marg*; *BielSat* C4; *HistLan* A3v *żp*; Pięknę przeżwiłko/ Dobre chłopifko. *RejZwierc* 238v; (*nagł*) Do [...] Mikołaiá Reyá z Nagłowic dziedzićá. (-) [...] Iák Cycero w Láćinłkim ięzyku przodkuiefz/ A iáko Wergiliufz piękne wirfze kuiefz. *RejZwierc* 266, 99v, 105, 191v; *WujJud* A6v; *BiałKaz* D2; Zás do Kofciołá wftąpił Krol Pánný Máriey/ Słuchał Kollegiatow piękney Oráciey. *StryjWjaz* C; Pięknęby łpieránie miedzy obywatelmi było o cnotę á o dowcip *ModrzBaz* 74v, 10v [2 r.]; *SkarŻyw* 46, 120, 337, 338, 517; *StryjKron* 567; *ReszPrz* 77, 110; *ReszList* 154; *WerGość* 211; *BielRozm* 22; *Calep* 403a, 968b [3 r.]; Dołyc piękna y tá do vżywánia pobudká/ y pożytek nieprzeplácony. *LatHar* 203; Piękna o porátowánie krewkości próśbá. *LatHar* 603 *marg*, +12, 15, 61, 717; *WujNT* 245 *marg*; *SarnStat* 1263, 1277, 1280; *SiebRozmyśl* A3v; *WitosłLut* A2; Ná co ia mam wierłczyček łáćinłki máłuczki/ Z dobrym węzłem á piękny prawđziwy kroćiuczki. *CzahTr* K2; *SapEpit* A4; *KlonWor ded* **3v; Włzákże rozmnaża cnoty przyrodzone Cwiczenie: czynią ferce vtwierdzone Pięknę náuki *SzarzRyt* B4v.

W przeciwstawieniu: »piękny ... przykry« (1): Kiedy iá iego miłość nápomináć raczy/ Czáfem łłowki piękny/ czáfem też przykreml *RejWiz* 59.

W charakterystycznych połączeniach: piękne(-y, -a) dokończenie (2), dowod, dyskurs (2), dziękowanie, historyja (4), język, łacina, miejsce [w tekście], modlitwa (2), mowa (4), namow(k)a (3), nauka (20), odpowiedź, oracyja (2), pieśń (4), pisanie, pobudka (3), pociecha (4), podobieństwo (2), powiełka (2), powieł (5), próśba, przestroga, przezwisko (2), przypowieł (2), racyja, rozmowa, rozprawa (2), rym, rytm, rzecz [= mowa] (2), sentencyj(k)a (7), spieranie, upominanie (4), usadzenie słow, wiersz(y(cze)k) (4), wnełta słow, wykład (3), wyprawa (2), wywod, wyznanie (3), zalecenie, żart; barzo piękny (3), dosyc (2), tak (2).

Wyrażenie: »piękne słow(k)a« = *dictum dulce a. speciosum, blanda oratio, verbum aureum* *Mącz* [szyk 38:7] (45): Bo to łzpetna przyłada gdy kto piękne łłowa Vmie więcż łtawić komu a zle myłli głowa *RejJóz* O2; błąd y nyeprawdá łłowki pyęknemi á lubyeżnemi przyłmáki ozdobyona y ocukrowána/ [...] w ferce łye wkráda. *KromRozm I* N2v; *KrowObr* C3; *RejWiz* 59; *RejZwierc* 76; *Lactare per translationem*, Nęćić kogo/ piękne słowká kómu dáwáć. *Mącz* 181b; *Logodaedalus*, Mądry w rzeczi/ Piękných słow vziwáyácy. *Mącz* 196d, 21c, 25d, 91d, 96a, 182b (14); *RejAp* 78; gołpodarz [...]/ widzác dziewczkę y czudną/ y łámę/ począł pirwey pięknyml łłowy prółić/ á potym fukiem y groźbá/ áby mu połłuzną byłá *GórnDworz* Bbv; *RejPos* 251; kiedyby łłowá náłze wedle powinności náłzey łłácheckiey y Krzełćijáńłkiey były ielł ielł/ niemálz niemálz/ toby to piękne łłowá były. *RejZwierc* 96, 13v, 19, 51, 78v, 81 (10); *SkarŻyw* 20, 358, 408, 444, 487 (9); *NiemObr* 113; *ZawJeft* 35; *Phil* G2; Dla czegóž bym ia zmyłłáć y pokrywáć miálá Słowkiem pięknym niecnotę/ y fárbowáć śmiálá? *GosłCast* 47; [Okázuiáć oni zwierzchu pobożność: mowiac łłowki pięknyml; Chriłtus/ Ewángelia/ Słowo Boże/ Láłká Boża/ Wiárá rc *HerbOdpow* Bb].

Szeregi: »piękny a dobry« (1): *Libare etiam, Ofiárowáć/* też co pięknyelżego á lepłżego z xiąg wybráć y zgromáđzić. *Mącz* 192a.

»piękny i dostateczny« (1): Piękny y dołtátetżny dowod vkazuiefz konietżnie? *KrowObr* 14.

»piękny a foremny« (3): Sine ullo verborum lenocinio, Króm którego przekwintowania álbo zdobywania ná piękne á foremne słowá. *Mqcz* 188d, 22b, 61d.

»piękny a gładki« (1): Pellicio et pelliceo, Pięknemi á gładkiemi słowki kógo prziwabiam *Mqcz* 182b.

»osobliwy a piękny« (1): OSobliwa iefth á bárzo pyękna modlitwá/ áby Pan ftłumił íprzeciwniki kołciołá fwego *LubPs* N6.

»piękny, spaniały« (1): Ornata et perpolita oratio, Piękna ípániála rzecz. *Mqcz* 308b.

»piękny a wdzięczny« (1): Lepida et suavis cantio, Piękna á wdzięczna pieśń. *Mqcz* 189b.

»piękny a znamienity« (2): *Mqcz* 383a; Ták téz y ty/ onych pięknych á známienitych náuk/ o którés fye ty piérwłzy z Ruśi pokuśił/ [...] nie térayze ich proznowaním w Zurowicách *OrzQuin* E2.

Iron. (5): Słyfz ty licemyerniku/ Ancykryftow ftługo/ nyeprzyyaćyelu prawdy [...]. (–) Kogo ten woła ták pyęknymi przezwiłki? *KromRozm I* A3.

W połączeniu szeregowym (1): lepiej nákoniec dyabeł wierzył y wyznawał w Ewányeliey á niżeli cí ktorzy to wyznánie dawne dzierzą. Ták piękna/ łágodna/ zgodna/ vcźciwa y poczeńzna to iefth náuká y wiárá tych Nowowierkow. *SarnUzn* G8.

Wyrażenie: »piękna nowinka« (3): Och och toć piękna nowinka A godna by vpominka Ale ínadz kija nie złota Bo mi przydaie kłopotá *RejJóz* F2v, G8, K2v.

Przen: *O autorach* (3) : Nihil politius, nihil acutius Aristotele, Nie pięknieyłego nie ośtrzego yáko Ariftoteles. *Mqcz* 308a; Pulcherrimus poetarum, Náypiękniefzy/ náylágodnieyły z Poetow. *Mqcz* 330c; Albo ieslićby ciężko mowić/ [...] tedybyś łobie czytał Philozophy/ hístoryki piękne/ ony ich wdzięczne íprawy y rołprawy *RejZwierc* 160.

g. *O abstraktach, cechach, przymiotach, stanach, postępowaniu; compositus Mqcz (184) :* *RejJóz* E5v; Piękna odmiáná ktho złe przirodzenye odmieni. *RejWiz* 4 marg; Bo co iefth pięknieyłego gdy żoná pocźciwa/ Cnotliwemu mężowi zówždy wierna bywa. *RejWiz* 42v, 17, 72v, Cc8; *Leop Sap* 4/1; Toć iefth dworftwo/ zachowác ftwoy ftan w pocźciwości/ A zdobić íe cnotami/ w pyękney ftáteczności. *RejZwierc* 124v, 70, 141; *BielKron* 116v; á czym fye chlubićie/ Onę ták piękną wolność niebácznie tráćicie. *KochZg* A2; *KwiatKsiąż* I4; *Mqcz* 383b, 484a; *Prot* B; duż á [!] náfzá cnotami ozdobia/ iefth dziwnie piękna *GórnDworz* Ll, Bb8, Hh7; *RejPos* 116; á ftaray íe pilnie o to/ iákobyś łobie ták pięknego ftaniku fwego/ [...] niczym nie przekáził. *RejZwierc* 35; y Hethman y káždy dzielny człowiek iuż cie będzie ná lepfzey báczności miał/ wiedząc tho wždy ná cię iż tho vmiefz czego drugi nie vmie. [...] Iużci ftąd ftawá/ ozdoba/ y piękno [!] znáiomóć rość y mnożyć íe ínadnie może. *RejZwierc* 113; A gdzie piękne záchowanie á vcźciwa ftawá/ thám iuż v wízech miłość *RejZwierc* 114v; Piękna pomierność tho iefth klenot wielki *RejZwierc* [213]v; Piękna to zgodá kiedy miefzek z gębą/ Zgadza íe ná wízem *RejZwierc* 217v; [poćciwy] wízykiego [!] z wielką wdzięcznością y s piękną ftawą vżywa. *RejZwierc* 268, 18, 18v, 19, 24, 24v (36); *BudBib Eccli* 24/20 [24]; *PaprpPan* Bb4v; *ModrzBaz* 135; y był piękny á przyftoyny Chrześciánom między temi kościoły pokoy. *SkarJedn* 223; *KochDryas* A2; Piękne [!] íumnienie/ ftac przy przyiaćielu/ (–) Iefzcze pięknieyłyze/ zoftawác przy prawdzie. *KochOdpr* A4; *KochPs* 159; *SkarŻyw* A4v [2 r.], 67, 312, 334, 517, 536, 538; *KochTr* 5; dokádeś młody/ Vžíy swiátá zá czáfu y piękney ftwobody. *KochFr* 52; *ReszHoz* 132; *KochPieś* 51;

GórnRozm Bv; *KochWr* 24; *ZawJeft* 25, 37; *OrzJan* 44; *LatHar* 210 marg; *RybGęśli* B3v; Nic nie máłz pięknieyźzego/ iáko gdy fię wyfokiego łtanu człowiek poniža *SkarKaz* 515b, 80a; Ale kto dołtanie cnoty/ Ma wżytkie piękne przymiotj. *CzahTr* [D2], E3v; *PaxLiz* A4v, B4; *SkarKazSej* 659a, 676a; *SzarzRyt* D4v.

W połączeniach szeregowych (4): *RejZwierc* 18, 103; *SkarŻyw* 393; [sprawiedliwość] dułżę świetną/ piękną/ y łpołobną do wżytkiego dobrego [...] czyni. *SkarKaz* 349a.

W przeciwstawieniach: »piękny ... nieuczciwy, sprośny (2), zbrukany« (3): *Zwirzchu* piękna połtawá/ we wnątrz też zbrukána/ Rownie iáko łprochniála ściána máłowána. *RejWiz* 40; Coż pięknieyźzego iedno prawdá święta/ Coż łprofnieyźzego iáko łęż przekłęta. *RejZwierc* 216; koło Senatorłkie/ [...] Krolá y zwierzchnego Pána do pięknych á wczłiwych rzeczy pobudza/ od łprofnych á nieuczłiwych odwodži *ModrzBaz* 25v.

W charakterystycznych połączeniach: *piękna(-e, -y)* cześć, ćwiczenie (2), dusza (3), imię, miłość (2), myśl, nadzieja, ochłoda, ochota, odmiana (2), opatrność, państwo, poćciwość, pokój, pomierność (pomiaru) (5), porównanie, postępek, pożytek (2), pretekst, przyczyna, przymiot (3), przypochlebiecie, przysmak (2), przystojność, przywilej, robota (3), rozliczność (rozmaitość) drogi (2), rozum (2), rzecz (6), skromność, skutek, sława (4), sprawa (14), stan(ik) (2), staranie, stateczność (2), sumnienie (2), swoboda (3), tytuł, układność, umiarkowanie, więzienie [= uwięzienie], wolność (2), wspaniłość, wybadanie, zabawa (2), zachowanie, zgoda (4), znak; *barzo piękny, dosyć, dziwnie, tak* (5).

Wyrażenia: »piękna cnota« (13): *RejWiz* 96v, Cc3; *RejZwierc* 130v, 134; *Prot* Av; Piękna tho cnotá w ćichym łercu łczyrość *RejZwierc* 215v, 19, 68, 142v, 148v; *KlonKr* C3; Połt rodži fię ná oney piękney cnoćie/ ktorą powściagliwością [...] zowiem. *SkarKaz* 120b, 515b.

»piękny ks(z)tałt, sposób« (4:1): Iedná [kuńsztowna posługa abo żart] ielt/ kiedi kto pięknym kłtałtem/ á miłthernie podeydzie kogo/ y zbłaźni *GórnDworz* S4, Ddv, Ff6v; Napięknieyźzy kłtałt ktho miáry wżywa *RejZwierc* 217v; *SarnStat* 24.

»piękny obyczaj (a. zwyczaj), nałóg« = *compositus a. lepidus, a. modestus, a. praetextatus mos Mącz; civilitas Calep* [szyk 20:2] (21:1): Bo łwawola podobna ku plugáwey świni/ Co nie myłli ni o czym ni o żadney cnoćie/ Kiloby fię po woli kápála we błocie/ A z onego pięknego dawnego nałogu/ Aby potym po wży włáźlá do bárłogu. *RejWiz* 89; *Mącz* 189b [2 r.], 228b, 310b, 453d, 484a; *GórnDworz* V8v; Piękny to zwyczaj łtárfzy nam oddáli/ By o nieprawdę w gęby fię pláłkáli. *RejZwierc* 216, 18, 24, 24v, 52v, 99v, 105; Iedná rołkołz wlpóminác łtátecznému człeku/ Przeminełęgo piękne obyczáie wieku. *PudłFr* 75, 57; *Calep* 202b; *SkarKaz* 8a; *VotSzl* C2; Bo ácz kto bywa w piękne zwyczáie ozdobny/ Rad nierad vlęc muśi *GosłCast* 33, 30.

»piękny porządek, rząd« (7:2): Oliwne drzewká wżędy przy brzegoch zyelone/ Stoią pięknym porządkiem/ iáko rozłádzone. *RejWiz* 176v, 144v; *RejZwierc* 26; *StryjWjaz* Cv; *ReszList* 175; w Rzeczyłpolitey náłzey Polłkiey ielt to piękny porządek/ że do boku Páńłkiego łą przydáni łtrożowie *Phil* S3, S3; [*Piast Kruszwicki*] Rząd piękny czyniác w kráiu páńłtwá łwego, Dzwigác nie przełtał Kśięłtwá vpádłego. *KlonKr* B3; *PowodPr* 4.

»piękna postaw(k)a« (11): Czo ielt łprofny grzech v boga łnadz y v wśzech łudzy Kiedi kto piękną połtawą zdradnie kogo łudzy *RejJóz* H4, H4 marg; Przybiegłá druga páni [...] S pięknemi á

nie z nálezey z yemie poftawami. *RejWiz* 32v, 40; Wízakoz on w then čás zápátrzał fię ná nię [...] á iefliż [!] ona piękną poftawkę vkazála [*et si arriserit ei*]/ tedy fię iey všmiechał *BibRadz* 3.*Esdr* 4/31; *GórnDworz* C4v; *RejPos* 201; *RejZwierc* 219, 239, 241; *KochFr* 32.

»piękny przykład« [szyk 6:4] (10): *GroicPorz* aa4; *RejAp* [Ff5]; czyta káždy rad tę kfięgę/ [...] w kthorey rzeczy poważnych/ przykładów pięknych/ cnych fkutkow siła widzi *GórnDworz* G8v; ázałz nam ono nie pięknego około tych nálezych niepotrzebnych fráfunkow on Dawid krol fwięthy przykłądu zoftáwił? *RejZwierc* 154, 23v, 112v; *LatHar* 538; *WysKaz* 29 [2 r.]; *SarnStat* 1263.

»piękny ku wiedz(i)eniu« = *warto o nim wiedzieć* (2): *Medicina*, to iefł/ kunft leczenia/ iefł zaprawdę ku wiedzieniu piękny/ y ku zdrowiu ciał pożyteczny *KwiatKsiąż* I4v, E4.

»piękny żywot« (6): á zázwdy będziefł łobie chodził w befpieczney myfli fwoiey á w pięknym á w fpokoynym żywocie fwoim. *RejZwierc* 134v, 62v, 82v, 103, 103v, 132v.

Szeregi: »dobry i piękny« (1): flawny dwor Krolewłki/ [...] bywał y iefł fłzkołą w fzech dobrych y pięknych obyczáiw *VotSzl* C2.

»piękny...z nadobnym...« (2): Pomierność piękna z nadobną fkromnością/ Káżdego fnádnie zdo bi poćciwością. *RejZwierc* [213] [*idem*] *Phil* M.

»piękny i osobny« (1): ludzie młodego wieku máią to łobie zá rzecz piękną y ofobną [*pulchrum*]/ rodzicow fwych we w fzem náśládowác. *ModrzBaz* 11v.

»piękny, (a) poćciwy (a. uczciwy)« = *pulcher et honestus* *Modrz* (5): *GórnDworz* Ddv; á czoż kiedy myfl zábolała/ á pięknemi fpráwami á poćciwemi cnothámi nie ozdobia. *RejZwierc* 105, 103v, 132v; *ModrzBaz* 25v.

»pomierne a piękny« (1): miłtrz gdy komu dziatki nadobnie wychowa/ cnoty pomierne y piękne obyczáie w nich poftánowi *RejZwierc* 99v.

»piękny a uważony« (1): A iżby s ciebie perfumy zálátywály pięknych á wważonych obyczáiw twoich á nie thylko z rękáwiczek twoich *RejZwierc* 24.

»piękny a wdzięczny« (1): *Lepore et venustate affluens*, Pełen pięknych á wdzięcznych [!] obyczáyów. *Mącz* 189b.

»zacyjny i piękny« (1): bo się godzi/ áby ták wielkiey á między ludźmi zacney y piękney rzeczy [*Rzeczypospolitej sławnej, w bogactwa obfitej*] [*operis maximi ... atque pulcherrimi*] on był Sprawcą. *ModrzBaz* 23.

Iron. (4): *SarnUzn* D5; z obzárftwá [*przypada*] záfię co napiękniefłzy klenotek opifłtwo fprofné á oźrálftwo. *RejZwierc* 61; [*Kościeleckiego*] obietnica yakas niepewna [*lege*: obietnicą jakąś niepewną] odprawiono/ piekni przifłmak y checi dodanie do poflug *PaprUp* G3v; Záprawdę/ piękna przyczyná gwałcenia przymiérza. *OrzJan* 87.

h. *O czasie* (3) : Da Bog/ iż w rychle będzie Słónce przed iey [*Korony*] wroty/ Tedy fię do nas wroci on piękny wiek złoty. *Prot* D2v; A wy godziny piękne/ tu fię zwiedzicie/ Z tey rozey co dzień/ świeże wieńce plećcie. *KlonŻal* D2; onác to doyżrzáłość/ Latek pięknych w niey buia/ á przyfłtoyna fłáłość. *PaxLiz* B2.

i. *O majątku* (3) : *Pulchra* dos, Piękny/ poczciwy połag. *Mącz* 330c.

Szereg: »piękny a dostateczny« (1): In alienam pecuniam plenam atque praeclaram invadere, Rzućć fie ná piękną á dośtáteczną máyętność czyię. *Mącz* 304b.

Przen (1) :

Szereg: »pożądniejszy ani piękniejszy« (1): Pan część włafności/ pan część méy nagrody/ W opiece iego nie boie łye łzkody: Niemógł ná mię dział przypáść požądnieyfzy/ Ani pięknieyfzy [*haereditas mea praeclara est mihi Vulg Ps 15/6*]. *KochPs* 20.

Synonimy: chędogi, cudny, foremny, krasny, nadobny, ozdobny, podobny, śliczny, wdzięczny, wyborny, wybrany.

Cf **NIEPIĘKNY**

LW